

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

ושכנתי בתוכם

*The Synagogue
 Experience a la
 Rashi and Tosafot*

Rabbi Dr. Jeffrey Woolf
 כה' שבט תשס"ט • February 22, 2009

1. יחזקאל פרק יא פס' טז:

לכן אמר כה אמר ד' א' כי הרחקתם בגוים וכי הפיצתם בארצות ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם:

רש"י:

למקדש מעט - לבתי כנישתא דאינון יתבין תניין לבית מקדשא:

2. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כט ע"א:

ואהי להם למקדש מעט, אמר רבי יצחק: אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל. ורבי אלעזר אמר: זה בית רבינו שבבבל.

3. ספר יראים סימן תט [דפוס ישן - שכד]:

מורא מקדש. ויראת מאלהיך צוה בהכנס אדם למקדש או בבית הכנסת או לבית המדרש שינהג בהם מורא וכיבוד דכתיב בפרשת בהר סיני את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו לא ממקדשי אתה ירא אלא ממי שהזהיר על המקדש פי' מן הב"ה ומצינו בית הכנסת ובית המדרש שנקראו מקדש דתניא בת"כ והשימותי את מקדשיכם מקדש מקדשי מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות ואמר' במגילה פרק אחרון ואהי לכם למקדש מעט בארצות אשר הדחתים שם ואמר שמואל בר רב יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות [שבבבל] למדנו כשאמרה תורה את מקדשי תיראו שבת כנסיות ובתי מדרשות בכלל והמורא מה הוא אינו מפורש במקרא ופירשו חכמים כל אחד לפי סברתו לפי חומר קדושתו.

4. ספר חסידים, מהדורת וויסטינעצקי- פריימאן, ברלין תרנ"א, סי' תצב:

המכבד הבית כנסת ומוציא עפר לחוץ אינו צריך להשתחוות שהרי כתיב (תהלים צו, ט) השתחו לך בהדרת קודש אבל כשכבר הוציאו לחוץ ישתחוה ועוד העוסק במצוה פטור מן המצוה ואם הולך אחורי בית הכנסת מחוייב להשתחוות על מפתן השער וחצא וכתב (יחזקאל מו, ג) והשתחו עם הארץ פתח השער ההוא בשבתות ובחדשים לפני ד'.

5. פרקי דרבי אליעזר (היגר) - פרק נ:

ר' יהודה אומ' בחדשים ובשבתות ישראל יושבים שם ורואין את הדלתות נפתחין מאליהם ויודעין ששכינתו של הב"ה שם, שנ' כי ה' אלהי ישראל בא בו מיד כורעים ומשתחווים לפני האלהים, וכן לשעבר וכן לעתיד, שנ' והשתחו עם הארץ פתח השער ההוא בשבתות ובחדשים.

6. ספר הפרדס, מהד' עהרנרייך, עמ' ג':

ויש נשים שנמנעות מליכנס בבית הכנסת בנידותן ומליגע בספר, חומרא בעלמא הוא. ואינן צריכין לעשות כך, דמה טעם הן עושות, אם מפני שסבורות הן שבית הכנסת הוא כמקדש, אפילו אחר טבילה למה נכנסת בו והלא מחוסרי כפרה שכבר טבל והעריב שמשו אם נכנס בו בכרת, ואם כן לא תכנסו בו לעולם עד שתביאו קרבן לעתיד לבוא, ואם אינו כמקדש תכנסו, ועוד שהרי כולנו בעלי טומאי נפש ושרץ ונכנסין שם. הא למדת שאינו כמקדש ויכולת ליכנס אבל מקום טהרה להן ויפה עושות ואשריהן.

7. שו"ת מן השמים סימן ה:

ועוד נסתפקנו על טבילת בעלי קריין דאמרינן (ברכות כ"ב ע"א) בטלום לטבילותא כר' יהודה בן בתירא... והשיבו: ועבדתם את ה' אלהיכם הוי אומר זר תפלה, ואפשר טמא ומקריב קרבן.

8. ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות שמחות ד"ה [יד] אמר:

אמר מהרי"ל סג"ל שאין דרך בני אושטרייך שהציבור מלוין האבל לביתו בשבת שבז' הימים, ויפה מנהג בני ריינוס שנוהגים כך ע"פ מהר"ם דדרך נחמה הוא. אך גם בני אושטרייך יושבים עמו בחצר בה"כ כמו שעושים ג"כ בני ריינוס. ואמר ששמע מרבו מהר"ש כשנפרד אז מן האבל היה אומר, מי ששיכן שמו בבית הזה הוא ינחמך. ושאלו מה שיכן שמו שייך בבה"כ שלנו, דהא דאיכא במדרש לומר כן היינו בבית המקדש שהיו שם ב' פתחים הא' לחתן וא' לאבל. והשיב לו דבית הכנסת מקדש מעט. ולא נהירא אליו דמיום שחרב בית המקדש לא שורה שכינה במקום אחר דכת' (דברים לג, יב) חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכן. ואני המלקט בתר לקוטים שאלתי לאמ"ן מהר"י סג"ל ואנו היכי נימא, ואמר ששמע מאביו שאמר השם ינחמך עם שאר אבילי ציון, ותו לא.

9. תלמוד בבלי מסכת יומא דף נג ע"ב:

תניא נמי הכי: המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו, ואחר כך יתן שלום. ואם לא עשה כן - ראוי לו שלא התפלל. ומשום שמעיה אמרו שנותן שלום לימין ואחר כך לשמאל, שנאמר (דברים לג) מימינו אש דת למו ואומר (תהלים צא) יפל מצדך אלף ורבבה מימינך.

רש"י:

לשמאל דרך - דהיא ימינו של הקדוש ברוך הוא, שהמתפלל רואה עצמו כאילו שכונה למול פניו, שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז).

10. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קה ע"ב:

דר' חייא ור' שמעון בר רבי הווי יתבי, פתח חד מינייהו ואמר: המתפלל צריך שיתן עיניו למטה, שנאמר: (מלכים א' ט') והיו עיני ולבי שם כל הימים, וחד אמר: עיניו למעלה, שנאמר: (איכה ג') נשא לבבנו אל כפים. אדהכי אתא ר' ישמעאל בר' יוסי לגבייהו, אמר להו: במאי עסקיתו? אמרו ליה: בתפלה; אמר להו, כך אמר אבא: המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה, כדי שיתקיימו שני מקראות הללו.

רש"י:

עיניו למטה - כלפי ארץ ישראל משום דשכינה התם קיימא כדכתיב והיו עיני ולבי שם.

11. סידור רש"י סימן כה:

וכי מצלי יתן אנפוהי בארעא, ולביה לרקיע, דאמר ר' ישמעאל בר' יוסי כך אמר אבא המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו לרקיע, כדי לקיים שני מקראות הללו:

11. ראש השנה דף כו ע"ב:

במאי קמיפלגי? מר סבר: בראש השנה - כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי, וביום הכפורים - כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי. ומר סבר: בראש השנה כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי, ובתעניות כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי.

רש"י:

כמה דכייף איניש - בתפלתו, פניו כבושין לארץ, טפי עדיף, משום והיו עיני ולבי שם (מלכים א' ט'), הלכך, בראש השנה דלתפלה, ולהזכיר עקידת יצחק בא - בעינן כפופין, ויובלות שהן לקרוא דרור - בעינן פשוטין, וגזירה שוה לית ליה **כמה דפשיט טפי עדיף** - משום נשא לבבנו אל כפים - (איכה ג'), הלכך, בראש השנה - בפשוטין, דלתפלה הוא, ודיום הכפורים נמי משום דשויה בגזירה שוה, ובתענית דלכנופיא - לא איכפת לן, ועבדינן כפופין, להכירא, ולרבי לוי אית ליה כרבי יהודה, דלתפלה בעינן כפופים, וביום הכפורים סבירא ליה דשוה היובל לראש השנה כרבנן, הלכך תרווייהו בעינן כפופים.

12. מגילה דף כד ע"ב:

משנה. כהן שיש בידיו מומין לא ישא את כפיו. רבי יהודה אומר: אף מי שהיו ידיו צבועות סטיס לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו.

רש"י:

כהן שיש בידיו מומין - לפי שהעם מסתכלין בו, ואמרינן במסכת חגיגה (טז, א): המסתכל בכהנים בשעה שנושאים את כפיהן עיניו כהות, **לפי שהשכינה שורה על ידיהן**.

13. תוספות מסכת חגיגה דף טז עמוד א:

בכהנים בזמן שבית המקדש קיים - מכאן קשה על פרש"י דפ"ג דמגילה (דף כד): על ההיא דתנן ידיו בוקניות לא ישא כפיו ופי' משום שהעם מסתכלין בו ואמרינן בחגיגה המסתכל בכהנים בשעה שנושאים כפיהן עיניו כהות והא ליתא דמסקינן דוקא בזמן שבית המקדש קיים ואילו התם בגבולים מדמקשי מיניה בגמרא מההיא דהוה בשיכבותיה דרב הונא והוה פריס ידיה ומשני דלמא דש בעירו הוה ונראה לפרש דאף בגבולין מיתסר משום היסח הדעת והכי איתא בירושלמי דהתם א"ר יוסי הדא אמרה שאסור להסתכל בכהנים בשעה שהם מברכין את העם א"ר חגי כלום אמר **אלא משום היסח אנה מסתכל ולא מסחנא דעתאי**.

14. ראב"ן, מסכת מגילה:

תנו רבנן [חולין כ"ד ב] נתמלא זקנו ראוי ליעשות שליח ציבור ולירד לפני התיבה ולישא את כפיו. וכהן שיש בו מומין לא ישא את כפיו, רבי יהודה אומר אף מי שידיו צבועות סטיס קדויר בלע"ז מפני שהעולם מסתכלין בו, ואמרי' [חגיגה ט"ז ב] המסתכל בכהנים כשנושאים ידיהם עיניו כהות לפי שהשכינה שורה בין קשרי אצבעותיו.

15. ספר הרוקח הלכות ברכות הקדמה (בשם אחי הראב"ן):

משיבין גם אנו יודעין ומסיימין את המזמור ואומר על שהרים קרן לעמו ישראל ומהללין אותו כל חסידיו. ור' חזקיה מפרש שלפיכך אומר פסוק זה כשמחזירים ספר תורה למקומה לפי כשמשתחיים אומ' רוממו ה' אלקינו והשתחונו וגם בברכת התורה משתחיים לכבוד התורה כשמחזירי' אותה אומר יהללו להודיעך שלא בשביל אלהות שבתורה הוא משתחוה **אלא להקב"ה הוא משתחוה ששכינתו שורה עליה** ולא בשביל שגם הוא אלוה שהרי נשגב שמו לבדו.